

Konsumeryzacja umów B2B: pilna potrzeba czy ślepa uliczka?

Cel badań i uzasadnienie wyboru problemu badawczego

Współczesna gospodarka dynamicznie się rozwija. Wpływ na to mają przedsiębiorcy, którzy nie tylko oferują swoje towary i usługi konsumentom, ale i zawierają umowy ze swoimi biznesowymi kontrahentami (umowy B2B). W gospodarce towarowej i w tradycyjnym prawie umów przyjmowano, że profesjonalści są w równej pozycji i nie wymagają ochrony gwarantowanej przez prawo. Ostatnie lata pokazują, że nierówności narastają i ochrona może być niezbędna. Sam status przedsiębiorcy nie oddaje rzeczywistej sytuacji rynkowej. Właściciel lokalnego sklepu czy kawiarni nie ma takiej samej pozycji negocjacyjnej jak bank, który udziela mu kredytu. Struktura globalnego łańcucha dostaw powoduje, że przedsiębiorca jest zależny od swoich kontrahentów i nie może w pełni swobodnie funkcjonować na rynku. Dalsze nierówności wynikają z architektury rynków cyfrowych. Operator platformy internetowej decyduje w zasadzie o tym, czy użytkownik biznesowy będzie miał dostęp do rynku zbytu swoich towarów i usług. Dlatego potrzebne jest zaproponowanie modelu ochrony, który obejmie umowy B2B.

Ostatnie zmiany legislacyjne próbują odpowiedzieć na te zjawiska. Na poziomie UE przyjęto Rozporządzenie P2B chroniące użytkowników biznesowych w relacji do operatorów platform internetowych, dyrektywę w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych w relacjach między przedsiębiorcami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i spożywczych i ostatnio, w 2024 r., Data Act, który zawiera reguły o nieuczciwych postanowieniach umownych w umowach B2B dotyczących dostępu i użycia danych. Także państwa członkowskie, jak Belgia i Polska w 2020 r., UE przyjęły ostatnio przepisy o ochronie w umowach B2B. Nastąpiła przy tym konsumeryzacja umów B2B.

W odpowiedzi na te zjawiska, projekt ma stworzyć teoretyczny model ochrony w umowach B2B na poziomie ogólnego prawa umów. Zasadniczym pytaniem badawczym jest to, czy wzorcem dla tego modelu może być prawo konsumenckie, które przewiduje bardzo szeroko ochronę „słabszej strony umowy”. Ocena obejmie przede wszystkim przepisy o nieuczciwych postanowieniach umownych oraz zasady wykładni umów zawieranych między przedsiębiorcami. Dla tych aspektów zostanie oceniona użyteczność prawa konsumenckiego jako wzorca ochrony.

Opis badań

Projekt zakłada przeprowadzenie badań w obrębie prawa unijnego i prawa państw członkowskich z wykorzystaniem przede wszystkim metody formalno-dogmatycznej i prawnoporównawczej. W pierwszej kolejności w ramach projektu wypracowane zostanie uzasadnienie dla ochrony w umowach B2B. Następnie zostanie przeanalizowane zjawisko obejmowania niektórych przedsiębiorców pojęciem konsumenta w celu przyznania im ochrony wynikającej z prawa konsumenckiego. W kolejnym etapie projektu przeprowadzona będzie analiza porównawcza dotycząca przepisów o klauzulach abuzywnych w umowach B2B. Do regulacji nieuczciwych postanowień umownych konieczne jest dostosowanie reguł wykładni umów B2B, z uwzględnieniem zwyczajów i praktyk handlowych. Finalnie te rozważania z zakresu prawa umów muszą zostać uzupełnione analizą z perspektywy nowych zjawisk właściwych rynkom cyfrowym, w tym gospodarce platform internetowych (*platform economy*), obrotu danymi i wykorzystania sztucznej inteligencji w procesie zawierania i wykonywania umów. Na tej podstawie zostanie przedstawiony model ochrony w umowach B2B.

Spodziewane efekty badań

Projekt ma przedstawić teoretyczny model ochrony w umowach B2B i ustalić, w jakim stopniu powinien być on oparty na rozwiązaniach prawa konsumenckiego. Model ten ma być dostosowany do współczesnych realiów, w tym architektury rynków cyfrowych czy wykorzystania technologii AI przy zawieraniu umów. Na ten teoretyczny model będą się składać trzy składowe.

- (1) Spójna teoria uzasadniająca ochronę w umowach B2B, która wyznaczy jej przedmiotowy i podmiotowy zakres. Konieczne jest ustalenie, czy uzasadnienie dla ochrony w umowach B2B i B2C jest takie samo. Teoria będzie determinować kształt poszczególnych rozwiązań w ramach modelu.
- (2) Regulacja nieuczciwych postanowień umownych w umowach B2B, która obejmie wypracowanie standardu oceny, znaczenie zasady transparentności i sankcje uznania postanowienia za niedozwolone. Model ten w ramach pytania badawczego musi zostać spozycjonowany względem dyrektywy 93/13/EWG.
- (3) Zestaw reguł wykładni dla umów handlowych, które będą uwzględniać stosowanie wzorców umownych, technologii cyfrowych przy zawieraniu umów oraz zwyczaje i praktyki handlowe, w tym wynikające z kodeksów branżowych i kodeksów dobrych praktyk.